

Метою даного дослідження було вивчити особливості становлення та розвитку українських спортивних клубів в Західній Україні в період з 1900 по 1939 роки. Для отримання необхідної інформації були вивчені матеріали архівів Івано-Франківська, Львова, Перемишля, Жешува, Кракова, Варшави. Встановлено, що в кінці 19 на початку 20 століть створилися сприятливі умови для розвитку в Західній Україні спортивно-гімнастичного руху. Основою цього руху були сокільські, січові і пластові спілки. Від самого початку український спортивний рух аж до кінця 1939 року знаходився під впливом політичних партій, які діяли на території Галичини. Найбільш популярними видами спорту були футбол, бокс, лижний і велосипедний спорт, волейбол, легка атлетика. Найбільшого розвитку спортивні клуби зазнали після створення в 1911 році товариства “Україна”. В найбільших містах Галичини (наприклад, Перемишль) діяли такі спортивні українські клуби як “Сянова чайка”, “Беркут”, “Сян”, “Союз” та інші. Найбільшого розвитку спортивні клуби досягли в 1937 році. Всього в цей час діяло 255 різних спортивних організацій, в тому числі 69 міських і 186 сільських клубів, членами яких були біля 6000 тисяч активних членів. У зв’язку з підготовкою до проведення в 1940 році Олімпійських Ігор в Хельсінкі діяльність спортивних клубів широко стала висвітлюватися на сторінках журналу “Змаг”, що сприяло популяризації спорту серед української молоді.

Ключові слова: українські спортивні клуби, спортивно – гімнастичний рух.

Целью данного исследования было изучить особенности становления и развития украинских спортивных клубов в Западной Украине в период с 1900 по 1939 годы. Для получения необходимой информации были изучены материалы архивов Ивано-Франковска, Львова, Перемишля, Жешува, Кракова, Варшавы. Установлено, что в конце 19, начале 20 веков создались благоприятные условия для развития в Западной Украине спортивно – гимнастического движения. Основой этого движения были сокольские, сечевые и пластовые союзы. Изначально украинское спортивное движение вплоть до конца 1939 года находилось под влиянием политических партий, которые действовали на территории Галичины. Наиболее популярными видами спорта были футбол, бокс, лыжный и велосипедный спорт, волейбол, легкая атлетика. Наибольшее развитие спортивные клубы претерпели после создания в 1911 году общества “Украина”. В крупнейших городах Галичины (например, Перемишль) действовали такие спортивные украинские клубы как “Сянова чайка”, “Беркут”, “Сян”, “Союз” и другие. Наибольшее развитие спортивные клубы достигли в 1937 году. Всего в это время действовало 255 различных спортивных организаций, в том числе 69 городских и 186 сельских клубов, членами которых были около 6000 тысяч активных членов. В связи с подготовкой к проведению в 1940 году Олимпийских Игр в Хельсинки деятельность спортивных клубов стала широко освещаться на страницах журнала “Змаг”, что способствовало популяризации спорта среди украинской молодежи.

Ключевые слова: украинские спортивные клубы, спортивно-гимнастическое движение.

The aim of this research was to study the peculiarities of formation and development of Ukrainian sports clubs in Western Ukraine in the period from 1900 to 1939. To obtain the required information have been studied in the archives of Ivano-Frankivsk, Lviv, Przemysl, Rzeszow, Krakow, Warsaw. It is established that in the late 19th, early 20th centuries has created favorable conditions for development in Western Ukraine sports and gymnastic movements. The basis of this movement were Union formation “Sokol”, “Jan”, “Plast”. Initially, the Ukrainian sports movement until the end of 1939 was under the influence of political parties, which acted on the territory of Galicia. The most popular sports were football, boxing, skiing, cycling, volleyball, athletics. The greatest development of sports clubs has undergone since its creation in 1911 of the society “Ukraine”. In the largest cities of Galicia (for example, Przemysl) operated by such Ukrainian sports clubs as “Canova Seagull”, “Eagle”, “Xiang”, “Union” and others. The greatest development of sports clubs reached in 1937. All at this time operated 255 different sporting organizations, in a that number 69 city and 186 rural clubs the members of which were near 6000 thousand active members. In connection with the preparations for the 1940 Olympic Games in Helsinki the activities of sport clubs was widely covered in the magazine “Smug” that helped popularize the sport among Ukrainian youth.

Keywords: Ukrainian sports clubs, sports and gymnastic movement.

Wstęp. Swoisty rozwijała się fizyczna kultura w Zachodniej Ukrainie, którą było rozdzielono między kilku państwami: Austro-węgierskie imperium, Polska, Rumunia. Stosun-

kowo z ziemiami Wschodniej Ukrainy tu złożyły się bardziej sprzyjające warunki dla rozwoju sportowy-gimnastycznego ruchu [1].

Koniec XIX – początek XX stulecia w Zachodniej Ukrainie stał się znamieny uniesieniem narodowo-kulturalnego życia wśród Ukraińców. Jedną z właściwości tego procesu było to, że ważną składową kulturalnego, narodowego i politycznego życia stał się sportowy-gimnastyczny ruch. On strukturalnie włączał sokiłski, siczowy (później łąkowe), plastowy organizacje i sportowe spółki. Rozwijając się samodzielnie, lecz łącząc się dookoła ukraińskiej państwowej idei, te spółki składały ze jednej strony potężny sportowy-gimnastyczny ruch, a z innego – były sworzniem narodowy-wychowawczego procesu.

Charakterystyczną cechą sportowy-gimnastycznych spółek Zachodniej Ukrainy była ich polityczna i wyraźna nacjonalistyczna pozycja. Tu sportowe organizacje stwarzały się za narodową oznaką: polskie, węgierskie, rumuńskie, ukraińskie. Tak, na przykład, we Lwowie jednocześnie funkcjonował polski i ukraiński “Sokół” [3].

Jeszcze jedna właściwość zachodni-ukraińskiego sportowy-gimnastycznego ruchu – rozpowszechnienie spółek w wiejskiej miejscowości. W szczególności, właśnie wśród wiejskiej ludności były rozpowszechnione ośrodki “Січей”. Taka tendencja nie spotykała się nigdzie w Europie.

Na Zachodniej Ukrainie od końca XIX st. staje najnowszy sportowy-gimnastyczny ruch. Swoim zadaniom ten ruch stawiał harmonijną, wszechstronną fizyczną i psychiczną edukację ukraińskiego narodu we współpracy z kształtowaniem charakteru w duchu potrzeb ukraińskiego narodu.

Nie patrząc na przeprowadzone badania [2,4,5] dziś jest zapotrzebowanie systematyzacji działalności ukraińskich sportowych klubów na Galicję w okresie od 1900 do 1939 roku.

Cel pracy – zbadać proces narodzin i rozwoju ukraińskich sportowych klubów w Zachodniej Ukrainie w okresie z 1900 po 1939 rok.

Metody badania. W pracy wykorzystywała się metoda teoretycznej analizy i uogólniania informacji. Przeprowadzały się badania archiwaliów mm Iwano-Frankiwska, Lwowa, Pszemysła, Rzeszowa, Krakowa, Warszawy i źródeł z funduszków Instytutu Українознавства, Lwowskiej naukowej biblioteki im. V. Stefanyk NAN Ukrainy, Naukowej biblioteki Lwowskiego narodowego uniwersytetu im. Iwana Franka.

Wyniki badań. W pierwszej dekadzie XX w. w sprzyjających warunkach pojawia się zainteresowanie możliwością jednoczenia Ukraińców w działalności stowarzyszeń sportowych. Stwarza to dogodne warunki do rozwoju instytucji życia kulturalno-oświatowego. U podłoża powstania i początków działalności ukraińskich klubów sportowych leżała programowa działalność Ukraińskich Towarzystw Gimnastyczno-Sportowych t.j. “Sokił”, “Sicz” i “Łuh”, a od 1909 r. “Sokiła-Bat”ko”. Duże znaczenie miało również finansowe i ideowe wsparcie tej inicjatywy przez takie ukraińskie organizacje społeczne jak “Proswita”, “Ridnyj Dom”, “Ukraiński Sportowy Sojusz” (USZ), “Masłosojuz” i inne. Działacze ukraińscy w tym względzie korzystali również ze wzorów działalności pierwszych klubów polskich, które założono na początku XX w. we Lwowie t.j.: “Sława” – 1903 (rok zał.), “Czarni” – 1904, “Pogoń” – 1904, oraz “Lechia” – 1904¹.

Na terenie Galicji powstawały ukraińskie kluby sportowe, które wzbudzały zainteresowanie przede wszystkim młodzieży. Młodzież gimnazjalna, która od 1906 r. brała udział w działalności sportowej rozpropagowanej w szkołach ukraińskich w ramach działalności USK (*Ukraińskich Sportiwnych Krózkach*). Po ukończeniu nauki w gimnazjach młodzi zwolennicy sportu nie mogli nadal być członkami USK. Dorosłym zabraniano udziału w szkolnych organizacjach narzucało to ówczesne zarządzenie Rady Krajowej Szkolnej. Było to jednym z

¹ T. Dręgiewicz, S. Polakiewicz, R. Wacek, M. Kobiak: *Księga pamiątkowa 35-lecia LKS “Pogoń” Lwów 1904–1939*. Lwów 1939, s. 63–64.

wielu powodów założenia na zebraniu w sali "Sokiła-Bat'ko" w dniu 22 września 1911 r. we Lwowie, Sportowego Towarzystwa "Ukraina". Statut klubu złożono do zatwierdzenia przez Cesarskie Namiestnictwo we Lwowie w dniu 27 września tego samego roku². Wśród członków założycieli (studentów) klubu znalazła się większość późniejszych wybitnych działaczy ruchu na rzecz rozwoju ukraińskiej kultury fizycznej w osobach: *S. Hajduczok, I. Hosman, M. Jaworskij, W. Kasarewicz, W. Kosteckij, G. Lyczakiwskij, P. Nosakowski, D. Wahnanin, A. Zelenij*, i inni. Pomysłodawcą nazwy klubu i wielkim orędownikiem jego działalności był traktowany z wielkim szacunkiem przez młodzież studencką *I. Boberskij*³. W zebraniu konstituującym władze klubu w dniu 12 listopada 1911 r. uczestniczyli przedstawiciele *Ukraińskiego Sportowego Krózka* oraz innego lwowskiego ukraińskiego stowarzyszenia "Dnipro". To oni byli inicjatorami założenia ST "Ukraina" i to z pośród nich wybrano zarząd klubu⁴. Pierwszym prezesem klubu wybrano studenta *Matwieja Jaworskiego*. Już akceptacja nazwy klubu "Ukraina", co budziło obawy działaczy przed jego rejestracją, upowszechniała w Galicji nazwę państwa, do którego powstania Ukraińcy dążyli⁵. Drużyna rozgrywała mecze z polskimi i żydowskimi klubami. W pierwszych latach działalności w klubie działały następujące sekcje: ciężko-atletyczna, lekkoatletyczna, łyżwiarska, piłki nożnej, strzelecka, tenisowa i turystyczna. W 1911 r. *I. Boberskij* sprowadził na własny koszt czeskiego trenera *Lomosa* z praskiego klubu sportowego "Slavia"⁶. W 1918 r. "Ukraina" spośród klubów ukraiński jako pierwsz przystąpiła do austriackiego związku piłki nożnej – *Fussballverbandu*. Ciekawostką jest działalność w klubie od 1925 r. sekcji fotograficznej. Z fotografie zrobione zawodnikom "Ukrainy" wykorzystywało ukazujące się w latach 20 i 30 wydawnictwo "Galiczina". Bardzo długo zarząd klubu zastanawiał się nad zgłoszeniem drużyny piłki nożnej do państwowej ligi polskiej. Władze wszystkich ukraińskich organizacji sportowych z przyczyn polsko-ukraińskich zaszłości politycznych w latach 1921–1927 poza sporadycznymi indywidualnymi przypadkami udziału w zawodach sportowych, oficjalnie nie uczestniczyły w żadnych strukturach sportu polskiego. Widząc potrzebę udziału w silniejszej rywalizacji sportowej przelomu w tym zakresie dokonały władze ST "Ukraina". Uchwałę o zgłoszeniu pierwszej ukraińskiej drużyny piłki nożnej do struktur Polskiego Związku Piłki Nożnej podjął zarząd klubu "Ukraina" na posiedzeniu w dniu 22 stycznia 1928 r.⁷ Znając panujące stosunki i nastawienie Ukraińców było to kompromisem wynikającym z postawysportowej (gra z silniejszymi przeciwnikami). Dawało to szansę pokazania się szerszemu gólowi społecznemu a także umożliwiało rywalizację ukraińskiego klubu sportowego w lidze polskiej⁸.

Decyzja ta była szeroko krytykowana w środowisku ukraińskim. Piłkarze ukraińscy w kontaktach zdecydowanie podkreślali swój patriotyzm, natomiast grę traktowali jako rywalizację sportową, w której nie jest ważne, przeciwko komu się gra i w jakiej lidze. Przeciwwstawiali się w ten sposób nienawiści wywoływanej z obu stron przez skrajne koła nacjonalistów⁹. Uczyniony przełom spowodował, że mimo niechęci do struktur Polskiego Związku

² M. Butiel: *ST "Ukraina" (1911–1936)* (w:) Almanach ST "Ukraina". Lwów 1936, s. 19–29.

³ Tamże, s. 47–48.

⁴ L. Peista, L. Reiss: *Krótki rys historyczny rozwoju piłkarstwa na terenie okręgu lwowskiego*. Wydany z okazji 15-lecia Lwowskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej i 20-lecia Lwowskiego Okręgowego Kolegium Sędziów Piłki Nożnej. Lwów 1935, s. 25.

⁵ I. Boberskij: *Ukraińskie Sokolstwo 1894–1939*. Lwów 1939, s. 11; Dajczak: *Winiknienija ukraińskoho sportiwnowo towaristwa "Sokił" taiowo dujalnost na kinci XIX – na początku XX stulittja*. Nacija i sport. Lwów 1991, s. 47.

⁶ L. Peista, L. Reiss: *Krótki rys historyczny...*, dz. cyt., Lwów 1935, s. 25.

⁷ A. Gowarzewski: *Lwów i Wilno w ekstraklasie*. Dzieje polskiego futbolu kresowego. Katowice 1997, s. 115–116.

⁸ Obok "Ukrainy" do struktur PZPN w latach 1921–1939 należało wiele klubów piłkarskich w tym w klasie A występowały "Skała" – Stryj, "Sjan" – Przemyśl, "Podillja" – Tarnopol, "Dnistr" – Sambor, ponadto w klasie B grało 8 a w klasie C 12 klubów ukraińskich.

⁹ O. Skocen: *Lwowskij "batiar" w kijowskomu "Dynamo"*. (red.): B. Wodenczuk, O. Jaroszenko. Kijów 1992, s. 44. Aleksandr Skocen jeden z pierwszych piłkarzy w drużynie "Ukrainy".

Piłki Nożnej przystąpiły do niego inne kluby ukraińskie tj.: “Sian” Przemyśl, “Podillja” Tarnopol, “Prołom” Stanisławów i wiele innych mniejszych¹⁰. ST “Ukraina” rozgrywała mecze o ligowe mistrzostwo lwowskiej grupy A z “Hasmoneą”, “Czarnymi” i “Pogonią” ze Lwowa, ze stryjską “Pogonią”, “Dowbuszem” Czerniowce, “Rusią” Użhorod, “Resovią” Rzeszów¹¹ i innymi.

W 1934 r. w sprawozdaniu jubileuszowym z okazji 15-lecia Lwowskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej ST “Ukraina” obok lwowskich klubów “Czarni”, “Pogoń” i “Lechia” oraz rzeszowskiej “Resovii” została m.in. zaliczona do grona najstarszych klubów okręgu lwowskiego¹². Ze sprawozdania z walnego zebrania członków ST “Ukraina” przeprowadzonego 24 stycznia 1937 r. wynika, że w 1936 r. oddano do użytku budynek klubowy. Działalność prowadzono przede wszystkim z darowizn i dochodów ze sprzedaży biletów wstępu¹³. W klubie, który prowadził swoje biuro we Lwowie przy ul. Lwa Sapiiehy 49 w 1938 r. działało 10 sekcji sportowych. W tym: bokserska, hokeja na lodzie, kolarska, lekkoatletyczna, piłki nożnej, “ping-ponga”, sportowych gier, szachowa, szermiercza oraz kulturalno-zabawowa¹⁴. Założyciele klubu nie przypuszczali, że “Ukraina” aż do 1939 r. będzie przewodziła stawce ukraińskich klubów sportowych¹⁵. Cenną inicjatywą działaczy “Ukrainy”, jeszcze przed pierwszą wojną światową było zorganizowanie pierwszych ukraińskich zawodów sportowych pod nazwą “Zaporoskie Igrzyska”. Trzy razy w latach 1937, 1938 i 1939 drużyna “Ukrainy” zdobyła wicemistrzostwo lwowskiej ligi okręgowej¹⁶. Do sukcesów tego klubu należy zaliczyć zwycięstw piłkarzy nad węgierską drużyną “Budafok” z Budapesztu 2:1. Mecz rozegrano 17 kwietnia 1938 r. na stadionie lwowskiej “Pogoni” przy udziale 3000 widzów¹⁷.

W dobie autonomii galicyjskiej, sportowa rywalizacja przebiegała między polskimi, ukraińskimi, niemieckimi i żydowskimi klubami sportowymi¹⁸. Do pierwszej światowej wojny rozwój klubów sportowych był niewielki. Ich powstawanie było charakterystyczne dla miast. Ludność ukraińska w większości zamieszkiwała miejscowości wiejskie na terenie, których działała przede wszystkim gimnastyczno-pożarnicza “Sicz”. Ukraińskie kluby początkowo nie wzbudzały szerszego społecznego zainteresowania. Przed 1914 r. na terenie Galicji działały takie kluby jak: “Bohun”, “Czarnohora”, “Dnipro”, “Padillja”, “Sjanowa Czajka”, “Tryzub” i “Ukraina”. Dały one początek i przykład dla rozwijającego się w późniejszym okresie ukraińskiego ruchu sportowego. Pierwszeństwo w rozwoju ukraińskich klubów sportowych przypisuje się również Przemyślowi gdzie powstała wspomniana już “Sjanowa Czajka”. Ukraińskie Towarzystwa Sportowe w początkowym okresie rozwoju powstawały przede wszystkim w większych miastach Galicji.

¹⁰ L. Peista, L. Reiss: *Krótki rys historyczny...* dz. cyt. Lwów 1935, s. 25; *Ukraina a concise*. Encyklopedia, t. II, Toronto 1971, s. 1038–1039.

¹¹ S. Zaborniak: *Zarys dziejów KS “Resovia” 1905–1945*. Rzeszów 2004, s. 55.

¹² Tamże.

¹³ “Zmah”, 1937 nr 1, s. 2. Przychód klubu wynosił 17 677,85 zł, był o 115% większy od przychodu w 1935 r. Udział w zawodach wynosił 6 099,13 zł, utrzymanie działalności administracyjnej 6 708,90 zł. Stąd 3000 zł pozostawało w kasie klubu.

¹⁴ *Je komu pracjuwaty*. “Zmah”, 1938 nr 10, s. 4.

¹⁵ O. Twardowskij: *Ukraina – ciła epoła Sportowe Towaristwa “Ukraina” (Lwów) Do 80-riczja zasnuwanja-almanach*. (red.): J. Los i inni. Lwów “Swit”, 1991 s. 11.

¹⁶ Rudolf Wacek, Tadeusz Dręgiewicz, Marian Kobiak, Stanisław Polakiewicz: *Księga Pamiątkowa Lwowskiego Klubu Sportowego “Pogoń” 1904–1939*, Lwów 1939 s. 65–66.

¹⁷ Najbilsze dostihniennja halickoho futbolu. “Ukraina” – “Budafok” Budapeszt 2:1 (1:1). “Zmah”, 1938 nr 15, s. 1–2.

¹⁸ O. Waceba: *Naris z istorii sportiwnowo ruchu Zachodnij Ukrainy*, Iwano-Frankiwszk 1997, s. 66.

W Przemyślu, czwartym pod względem liczby mieszkańców mieście Galicji działały: Ukraiński Klub Sportowy “Sjanowa Czajka” – 1909¹⁹, a po 1919 r. “Berkut” (1924–1930), “Sian” (1929–1939), “Sojuz” (1937)²⁰. Podobnie jak w innych miastach w sportowych towarzystwach znalazły swoje sportowe ideały pokolenia młodych przemyskich Ukraińców. Dla aktywizacji tego procesu w działalności towarzystw wykorzystywano różnorodne zasoby i możliwości wychowania fizycznego. W Przemyślu od 1911 r. po przekształceniu uczniowskiego koła sportowego w klub sportowy świetnie rozwijała się “Sjanowa Czajka”. Na początku lat trzydziestych dwudziestolecia międzywojennego w 20-lecie swojego jubileuszu dysponowała własnym stadionem, salą gimnastyczną oraz pływalnią. Sukcesy te klub osiągnął pod kierownictwem *prof. Ewgiena Bacziwśko*²¹.

Znaczny udział w rozwoju ukraińskiej kultury fizycznej na terenie Przemyśla miał założony w 1929 r. UKS “Sjan”. Z sprawozdania z VIII walnego zebrania tego klubu wynika, że w 1938 r. do klubu należało 258 członków w tym w sekcji piłki nożnej ćwiczyło 64 piłkarzy seniorów oraz 25 juniorów a w sekcji lekkoatletycznej trenowało 22 osoby. Drużyna piłki nożnej występowała w okręgowej klasie A rozgrywała spotkania m. in. z ST “Ukraina”, CWTS “Resovia” z rywalami lokalnymi “Czuwajem” i “Polonią” Przemyśl. Duże osiągnięcia indywidualne mieli również lekkoatleci “Sjanu”. W Lwowskim Okręgowym Związku Lekkiej Atletyki klasyfikowani byli wśród sekcji lekkoatletycznych po lwowskich klubach “Pogoni”, “Czarnych”, AZS oraz przemyskiej “Poloni” na piątym miejscu²².

Jednym z pierwszych ukraińskich towarzystw sportowych było założone w Stanisławowie sportowo-turystyczne towarzystwo “Czarnohora”, jego data powstania jest do końca nie jasna. Między innymi na temat tego towarzystwa *O. Gajskij* pisze tak: ...z początku 1907 r., czy też 1908 r. stanisławowska “Czarnohora”...²³ Towarzystwo to podobnie jak większość innych ukraińskich klubów sportowych działających przed pierwszą wojną światową nie rozwinęło większej działalności. Jednym z liczących się ukraińskich klubów sportowych był działający w Stanisławowie USK “Prołom”. Z sprawozdania zarządu klubu ogłoszonego w dniu 7 marca 1937 r. na VII walnym zebraniu wynika, że w latach 1935–1937 rozwijano w nim oprócz piłki nożnej (93 członków), tenis stołowy (31) oraz szachy (14). Roczny obrót gotówkowy klubu w 1936 r. wynosił 5 295,17 zł. W tym przychód 2 657,34 zł a rozchód 2 637,83 zł. Na dochód składało się: sprzedaż biletów wstępu – 979,51 zł, darowizny – 459,71 zł. Wartość inwentarza – 1 075,49 zł. Klub posiadał wierzycieli, którym był dłużny 1 480,10 zł²⁴.

W Tarnopolu pierwsze towarzystwo sportowe Ukraińskie Stowarzyszenie Sportowe “Podillja” (Podole) założono w 1909 r. z inicjatywy *prof. Sidorjaka (Osip Krawczeniuk* podaje nawet 1905 r. jako datę powstania tarnopolskiego klubu, czego nie potwierdzają tej daty inne źródła). Klub ten założono przy dużym wsparciu tarnopolskich adwokatów, lekarzy, przedstawicieli inteligencji a także przy wsparciu finansowym ukraińskich organizacji ekonomicznych (*Podilskij Sojusz, Narodna Torhowla, Masłosojuz* i innych)²⁵. Przed pierwszą wojną światową klub nie osiągnął większych sukcesów. Po 1921 r. prowadził działalność w sekcjach: boksu, hokeja, kolarskiej, pływania, piłki nożnej, siatkówki, szachów, tenisa

¹⁹ J. Frankiewicz, Z. Chabasiewicz: Zarys historii Miejskiego Klubu Sportowego “Polonia” Przemyśl 1909–1984. Przemyśl 1984, s. 11.

²⁰ Tamże, s. 35–36.

²¹ Czwertstolitija sportowoj praczy (dokinczenja) (w:) “Hotowi”, 1934 nr. 26, s. 3–4.

²² Switla i tini nadsjanskoj stolicy. VIII Zahalni Zbor USK Sjan w Peremiszi. “Zmah”, 1938 nr 7. s. 3.

²³ O. Waceba: Naris z istorii..., dz. cyt., Iwano-Frankiwsk 1997, s. 69; O. Hajskij: Tilowychownia i sport (w:) Almanach stanislawiwskiej zemli. Zbirk materialiw do istorii Stanislawowa i Stanislawiwszczin. (red.): B. Krawciw, I. Stawniczin, i inni. Nowy Jork – Toronto – Monachium 1975, s. 341–388.

²⁴ *To wrze ne prowincija*. “Zmah”, 1937 nr 7, s. 2.

²⁵ Blue boy. *Nasz kilimkarskij promysl* (w:) “Gromadzkij wistnik”, 1922 nr. 21. s. 254.

stołowego, turystycznej oraz sekcji sportów zimowych. Jak podają “Sportowi Wisti” w klubie działała również sekcja żeńska oraz 100 tomowa biblioteka, chór i teatr²⁶.

Największe sukcesy w dwudziestoleciu międzywojennym odnosiła klubowa drużyna piłki nożnej występując w lidze okręgowej klasy A ligi polskiej. Zajmowała w niej czołowe miejsca. Często rozgrywała spotkania piłkarskie z lwowską “Ukrainą” przemyską “Sianową Czajką” a także z klubami polskimi. Klub prowadził stałe szkolenie dla dwóch drużyn seniorów, a od 1932 r. wprowadził zajęcia dla juniorów. Sekcja boksu prowadzona od 1933 r. w tarnopolskiej “Podlli” była jedną z pierwszych sekcji bokserskich działających w ukraińskich klubach. Obecność ukraińskiego klubu w życiu tarnopolskiej społeczności miała ogromne znaczenie w zakresie wychowania fizycznego młodzieży. Ukraińska działalność klubowa wśród miejskiego żywiołu polskiego społeczeństwa odgrywała również ogromną rolę podkreślając tożsamości i integrację narodową.

Znaczną przeszkodą w początkowym rozwoju klubów było zacofanie społeczne, które nie tylko we Lwowie, Przemyślu, Stanisławowie, Tarnopolu i innych miastach Galicji zamieszkiwanych przez ludność ukraińską skutecznie w czasie przesunęło rozwój sportowy. “Sianowej Czajce” przyszło zmagać się z następującym poglądem społecznym na sport ...*batki i dejaki wcziteli robili nieraz zachody, szcztot dowiesti do prilinenija głupoj pohoni za mjazcem iz gołymi kolianami...*²⁷ Podobną opinię wygłaszali mieszkańcy Stanisławowa, dla których sport był ...*zjawiskiem niszczenia trzewików...*²⁸

Aktywny rozwój Ukraińskich Sportowych Towarzystw Galicji przed pierwszą wojną światową zapoczątkował i wytworzył tradycje kultury fizycznej. Po 1918 r. spowodował wzrost zainteresowania wieloma dyscyplinami sportu oraz rozwojem ukraińskich klubów sportowych. Ze względów politycznych zrozumiiałym fenomenem było stanowisko ukraińskich kręgów społecznych dotyczące odrębności działalności wszelkich stowarzyszeń. W rozwoju sportu największą rolę odegrały powstałe w latach 20 i 30 XX w. ukraińskie kluby sportowe. Z pośród nich m.in. znaczną popularnością cieszył się *Karpackij Lyszczetarśkij Klub* (Karpacki Narciarski Klub dalej KLK). Narciarstwo zdobyło sobie popularność wśród Ukraińców jeszcze przed pierwszą wojną światową. Prekursorami rozwoju narciarstwa wśród Ukraińców byli górale karpaccy, którzy pod wpływem turystów uprawiali tę dyscyplinę w klubie “Czarnohora”, który posiadał statut oraz program rozwoju narciarstwa jeszcze przed 1914 r. Czołowym działaczem tego klubu był S. Hajduczok. Problemy i znaczenie narciarstwa w rozwoju Ukraińców S. Hajduczok przedstawił w swoim publicznym wystąpieniu “Znaczeniaja lyszczetarstwa dlja ukrańciw”. Oprócz roli, jaką dla rozwoju fizycznego odgrywało uprawianie narciarstwa ukazał w nim dostępność dla społeczeństwa ukraińskiego tej dyscypliny sportu od strony społeczno-ekonomicznej²⁹.

KLK powołano 9 grudnia 1924 r., jego pierwszym prezesem wybrano wówczas Lwa Szeparowicza. Do zarządu weszli również: Roman Howkowicz, Stiepan Hajduczok, Zenobia Kopertinśkaja, Irina Leżogubśkaja, Iwan Mryc, Zenon Rusin, Wołodimir Rożankowskij, Omeljan Szeparowicz i inni³⁰. (za zasługi dla rozwoju ukraińskiego sportu i pioniera narciarstwa honorowym członkiem KLK mianowano wówczas mieszkającego w Kanadzie

²⁶“Sportowi Wisti”, 1931 nr 1, s. 6.

²⁷ J. Horostil: *Ukraińskij Peremysl u dzerkali sportiwnowo żytija (w:) Peremysl – zachodnij bastion Ukrainy. Zbirnik do istorii Peremysla i Peremyskoj zemlji.* (red.): B. Zahajkewicz i inni. Nowy Jork – Filadelfia, 1961, 354.

²⁸ O. Hajśkij: *Tilowychownia i sport (w:) Almanach Stanislawiwskoj zemli. Zbirnik materialiw do istorii Stanislawowa i Stanislawiwszczyn,* (red.): B. Krawciw, I. Stawicznij i inni. Nowy Jork – Toronto – Monachium, 1975, s. 341.

²⁹ J. Hodorowski: *Gromadianin – wychownik (do 45-roczja publicystycznej dijalnosti prof. Stiepana Hajduczoka.* (w:) “Ukraińskie Słowo”, Paryż 1956 nr 767, bpgn.

³⁰ O. Kuzmowicz: *Początek i rozkwit Karpatskowo lyszczetaraskowo Klubu 1924–1984.* Lwów – Monachium – Nowy Jork. Red: O. Kuzmowicz – Nowy Jork 1989, s. 16.

I. Boberśko). Ogłoszono konkurs na emblemat towarzystwa, który wygrał ukraiński artysta Robert Lisowski. zaproponował on symbolikę KŁK (KŁK) stosowaną do dziś³¹. Członkowie KŁK nosili jednakowe stroje, których wzór nawiązywał do narciarskiej huculskiej tradycji³². Narciarstwo uprawiano w obrębie Sławska (Mekki leszczatiriv), Worochty i Czarnohory. Budowano tam stacje narciarskie a także organizowano zawody narciarskie. Dużą pomoc finansową na działalność sportową KŁK świadczyły „Masłosojuz” i „Czerwona Kalina”. W krótkim okresie czasu staraniem S. Hajduczka i innych działaczy powstały filie lwowskiego KŁK na terenie ówczesnych Kresów Południowo-Wschodnich Polski. W programie KŁK stosowano wówczas naukę narciarstwa biegowego i zjazdowego (pierwsze zawody zjazdowe przeprowadzono w 1931 r.). Proponowano również turystykę z wykorzystaniem nart w okolicach Lwowa oraz w innych miejscowościach w Karpatach. Propagowano także skoki narciarskie na górze Tristan w pobliżu Sławska. Narciarze z Worochty uprawiali m.in. jazdę za huculskimi końmi³³. Z uwagi na popularność gór wśród mieszkańców miast w okolicy Worochty, Sławska, Grabic, Łowców, Stryja i innych miejscowości Karpat przyjeżdżało bardzo dużo wczasowiczów, obecność narciarzy działała na rozpowszechnianie się tej dyscypliny sportowej wśród ukraińców także w formie rekreacyjnej³⁴. Wśród znakomitych zawodników KŁK wyróżniali się Mikołaj Bojczuk, Daria Fedak, Anna Gowkowicz-Rozankowska, Iwan Mryc, Hric Moczernjak, Roman Ribaczek, Daria i Bogdan Sławęcki i inni. KŁK dzięki swojej działalności rozpowszechniło narciarstwo na Huculszczyźnie i Bojkowszczyźnie. Dla przedłużenia kontynuowania pracy nad sprawnością po zakończeniu sezonu zimowego członkowie KŁK uprawiali lekkoatletykę, pływanie i wioślarstwo.

Ciekawym zjawiskiem w historii rozwoju ukraińskich klubów sportowych była działalność od 1937 r. w Warszawie Ukraińskiego Sportowego Klubu „Zaporożża”. Jego pierwszym prezesem wybrano dra W. Iwanowicza, pełnił on również funkcję instruktora sportowego. W klubie prowadzono zajęcia w zleżności od pory roku, w zimie gry i zabawy, a w lecie ćwiczenia lekkoatletyczne. Próbowano rozwijać „pin-pong”, lecz z braku własnej sali z zamiaru tego zrezygnowano. W wynajmowanej sali rozwijano natomiast siatkówkę. Grano w nią towarzysko z drużyną „Syreny” złożoną z pracowników warszawskiego magistratu. Pierwszy poważniejszy występ tego klubu wiąże się z udziałem w turnieju siatkówki zorganizowanym przez Warszawski Okręgowy Ośrodek Wychowania Fizycznego. USK „Zaporożż” grał w grupie klubów niezrzeszonych w Związku Polskich Związków Sportowych. W ćwierćfinale grał z II drużyną studentów tj. „Fundacji Domów Akademickich” (FDA), spotkanie to Ukraińcy przegrali 2:0 (1:15, 12:15). Do wyznaczonego drugiego spotkania z I drużyną „FDA” Ukraińcy uznając swoje słabe przygotowanie nie przystąpili³⁵.

Do jednych z mniejszych ukraińskich klubów sportowych należały działająca w Medyce USK „Wiesiołka” oraz w Mościskach USK „Skała”. Z sprawozdania z walnego zebrania „Wiesiołki” odbytego w dniu 20 marca 1938 r. w Medyce wynika, że roczny przychód kasowy klubu wynosił 280,98 zł, a rozchód 211,14 zł³⁶. W sekcji piłki nożnej tego klubu trenowało 27 zawodników. W 1937 r. drużyna piłkarska rozegrała 30 spotkań w tym 27 towarzyskich oraz 7 mistrzowskich. Bilans spotkań mistrzowskich był niekorzystny dla „Wiesiołki” i wynosił w punktach 6:8, a w bramkach 11:26. Nieco lepiej przedstawiała się

³¹ APK, ST. Gr. Kraków, sygn. 238, bpgn. (Karpatskij Łeszczetarśkij Klub)

³² O. Kuzmowicz: *Początek i rozkwit Karpatskowsko...*, dz. cyt., s. 20.

³³ Tamże.

³⁴ P. Hawrylak: *Moja ucząść w Karpatskomu Leszczetarśkomu Klubu do wojny*. (w:) *Almanach Karpatskowsko Leszczetarśkowsko Klubu 1924–1984*. Lwów – Monachium – Nowy Jork, 1989 s. 89.

³⁵ Ukraińskij sport u Warszawi. „Zmah”, 1938 nr 7, s. 4–5.

³⁶ *Czy znajete szczo?*. „Zmah”, 1938 nr 14, s. 6.

statystyka w bilansie spotkań towarzyskich. W bramkach stosunek wynosił 75:44 na korzyść “Wiesiołki”. Od sezonu 1938 r. rozpoczęli trenować w klubie juniorzy³⁷.

Wielkość kwot przedstawionych w sprawozdaniu, jakimi dysponował klub ukazuje możliwości organizacyjne tego klubu. Dla porównania zarobki miesięczne kolejarza wynosiły około 80 zł miesięcznie.

W związku z planowanymi w 1940 r. Igrzyskami Olimpijskimi w Helsinkach ukraińscy działacze na łamach “Zmahu” rozwijali perspektywę udziału w nich sportowców ukraińskich. Ich wypowiedzi oraz zamieszczone informacje związane z ukazaniem ich historycznego pochodzenia i nowożytnego odrodzenia miała charakter popularyzowania idei olimpijskich wśród społeczeństwa ukraińskiego³⁸.

Wnioski

1. Do czołowych ukraińskich klubów działających w Polsce w latach międzywojennych zaliczały się: USK “Watra” Drohobycz, SS “Zorja” Kałusz, ST “Ukraina” Lwów, “Skała” Mościska, USK “Bieskid” Nadworna, USK “Sjan” Przemyśl, UST “Dniester” Sambor, UST “Prołom” Stanisławów, USK “Skała” Stryj i UST “Podillja” Tarnopol³⁹. W najbardziej sprzyjającym okresie rozwoju ukraińskich stowarzyszeń sportowych w 1937 r. w sumie działało 255 większych i mniejszych organizacji sportowych. Liczba ta rozbiła się na 69 miejskich oraz na 186 wiejskich klubów i innych stowarzyszeń sportowych. Zrzeszały one około 6000 aktywnych zawodników z czego średnio na każdą miejską organizację przypadało 40 a na wiejską 15 zawodników. W tym samym czasie prasa ukraińska w formie nieśmiałej, zamieściła krótką ocenę najlepszych klubów polskich w 1938 r. w poszczególnych dyscyplinach.

2. Ukraiński ruch sportowy od samego początku swojego istnienia aż do końca 1939 r. rozwijał się w oparciu o towarzyszącą mu nacjonalistyczną ideologię. Przed pierwszą wojną światową w sposób zamierzony a także związany z przekonaniami członków pod wpływem politycznym Ukraińskiej Ludowo-Demokratycznej Partii (późniejsza UNDO) znajdował się “Sokił”, natomiast pod wpływem Ukraińskiej Radykalnej Partii (późniejszej USRP) znajdował się “Łuh” spadkobierca programowy “Siczy”. Obie te partie przed 1914 r. rywalizowały ze sobą o zdobycie wpływów w społeczeństwie ukraińskim.

1. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг” / І. Андрухів. – Івано-Франківськ, 1992. – 180 с.
2. Бусол В. А. З історії розвитку фехтування на Галичині / В. Бусол, О. Ганіна // Фізична культура, спорт та здоров’я : зб. наук. робіт. – Х., 1997. – С. 295–296.
3. Вацеба О. Нариси з історії західно-українського спортивного руху / Оксана Вацеба. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 232 с.
4. Винничук О. Історико-педагогічні аспекти розвитку фізичної культури / Винничук О. – Тернопіль : Астон, 2001. – 404 с.
5. Трофим’як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.) / Трофим’як Б. – К. : ІЗМН, 1997. – 424 с.

References:

1. Andrukhiv, I. (1992), *West youth association “Sokol”, “Sich”, “Plast”, “Meadow” [Zakhidnoukrainski molodizhni tovarystva “Sokol”, “Sich”, “Plast”, “Luh”]*, Ivano-Frankivsk, 180 p.
2. Busol, V. A., Busol V., Hanina O. (1997), “From the history of fencing in Galicia” [Z istorii rozvytku fekhtuvannia na Halychyni], *Fizychna kul'tura, sport ta zdorovia: zbirnyk naukovykh robot*, pp. 295–296.
3. Vatsaba, O. (1997), *Essays on the History of Western sports movement [Narysy z istorii zakhidno-ukrains'koho sportyvnoho rukhu]*, Ivano-Frankivsk, Lileia-NB, 232 pp.

³⁷ Там же.

³⁸ Mi i Olimpiada. Z nahodi prihotowań do olimpijskich ihriszczy u Helsinkach. “Zmah”, 1938 nr41, s. 3; Olimpiada. Finlandia i XII. Olimpiada w 1940 r. “Zmah”, 1939 nr 4, s. 1.

³⁹ *Naszi pozycij*, “Zmah”, 1937 nr 1, s. 1. Kluby te w dniu 22 grudnia 1935 r. we Lwowie brały udział w zebraniu poświęconemu przyjęciu planu działania w zakresie rozwoju sportu ukraińskiego.

4. Vynnychuk, O. (2001), *Historical and pedagogical aspects of physical culture [Istoryko-pedahohichni aspekty rozvytku fizychnoi kultury]*, Aston, 404 pp.
5. Trofymiak, B. (1997), *Physical education and sports movement in Western Ukraine (from the beginning of 30th years of the nineteenth century. 1939) [Fizychnе vykhovannia i sportyvnyi rukh u Zakhidnii Ukraini (z pochatku 30-kh rokiv KhIKh st. do 1939 r.)]*, Kiev, IZMN, 424 pp.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Тягур Р.С.